

Taartpunten en taartpuntgebouwen

Als in een stad twee wegen elkaar kruisen onder een scherpe hoek, ontstaan één of twee punten die men in Amsterdam taartpunt heeft genoemd. Volgens de meetkunde is een scherpe hoek minder dan 90°. Eigenmachtig heb ik het begrip taartpunt in stedenbouwkundige zin beperkt tot hoeken van minder dan 45° om te voorkomen dat bijna de helft van de straathoeken een taartpunt is.

Bij zulke scherpe hoeken verlangt de gebouwde omgeving een bijzondere architectonische oplossing voor de hoek: een intrigerend element in het stadsbeeld.

Taartpunten ontstaan als een nieuwe stedenbouwkundige structuur over of tegen een bestaande wordt gelegd: een spontane taartpunt.

Voor het meest aansprekende voorbeeld hiervan moet je in New York zijn. Daar doorsnijdt de slingerende precolumbiaanse Broadway het rechthoekige stratenpatroon van Manhattan onder scherpe hoeken met de avenues. Bij het kruispunt van Broadway en 5th Avenue is in 1902 op de scherpe hoek het 87 m hoge Flatiron (strijkijzer) Building gebouwd. De 'Haagse Toren' ('het Strijkijzer', 132 m hoog) aan het Rijswijkseplein is hierop geïnspireerd.

Spontane taartpunten

In Nederland zien we spontane taartpunten het meest in Amsterdam met zijn radiale stadsstructuur. In het Haagse entrum is maar één – 'buiten-categorie' – taartpunt over, maar wel een mooie: de afsplitsing van Nobelstraat en Kleine Nobelstraat uit de 16e eeuw. Het taartpuntgebouw Nobelstraat 22 is een 18e-eeuws gemeentelijk monument.

Buiten het centrum vinden we spontane taartpunten in het Geuzenkwartier, langs de Kranenburgweg (1893) en de Westduinweg (1892). Het rechthoekige stratenpatroon leidde in 1909 tot vijf taartpunten langs deze wegen.

Waar de gebogen Groot Hertoginnelaan uitkomt op de Beeklaan ligt de zeer markante spontane taartpunt van Makelaardij Zeilstra.

Een van de oudste en mooiste taartpuntgebouwen staat aan de Regentesselaan 26, hoek Franklinstraat. Deze taartpunt is spontaan, omdat hij precies staat waar de nieuwe opzet van de stadsuitbreiding aansluit op de geheel rechthoekige structuur van de Koningspleinbuurt.

Gewrochte taartpunten

Nadat in 1890 Isaac Lindo directeur van Gemeentewerken was geworden, veranderde er nogal wat. In het Haagse strandwallenlandschap was het

Links kleine Nobelstraat,
rechts Nobelstraat

Links Jan van Houtstraat,
rechts Westduinweg

Links Franklinstraat,
rechts Regentesselaan

Links Copernicusstraat,
rechts Edisonstraat

stratenpatroon van nature rechthoekig. Lindo vond dit saai en voor het verkeer onhandig. Hij was de man van diagonalen door de nieuwe wijken. Vooral in Regentes-Valkenbos en Statenkwartier kregen de diagonalen bewust taartpunten. Een modeverschijnsel, want scherpe hoeken zijn onoverzichtelijk, onpraktisch en kostbaar door de ongunstige verhouding tussen vloer- en muuroppervlakte. Dit werd enigszins verzacht door de punten af te knippen of af te ronden, wat vrijwel overal gebeurde. De parterres van taartpunten zijn ongeschikt voor woningen. Daarom zitten hierin vaak cafés of winkels.

Met ingang van het Interbellum was het afgelopen met taartpunten. In de interbellumwijken zijn alleen nog diagonalen met hoeken van minstens 45°, op een enkele uitzondering na (Elsstraat-Beukstraat). Ook de twee diagonale doorbraken Jurriaan Kokstraat (1920) en Vondelstraat (1923) hebben geen taartpunten.

Regentes en Valkenbos

Verreweg de meeste taartpunten worden aange troffen langs de Valkenboslaan (met de hoeken Buys Ballotstraat, Columbusstraat, Copernicusstraat, Ampèrestraat, Fahrenheitstraat) en de Edisonstraat (met de hoeken Galileistraat, Copernicusstraat, Columbusstraat, Buys Ballotstraat, Ampèrestraat, Fahrenheitstraat (2x), Valkenboskade), in totaal 13.

Statenkwartier

De 'Fred' (Frederik Hendriklaan) tussen Prins Mauritsplein en Frankenslag doorsnijdt als een soort Broadway het Statenkwartier. Lindo bedacht voor het wijkdeel ten zuiden van de Prins Mauritslaan straten evenwijdig hieraan en voor het deel ten noorden hiervan straten haaks op de Johan van Oldenbarneveltlaan. Maar de Fred moest als een streep zijn weg vervolgen richting Scheveningen. Daardoor vormden zich bijzondere, messcherpe taartpunten op de hoeken met Viviënstraat, Van der Heimstraat en Paulus Buijsstraat.

Eén hypermoderne taartpunt

Toch is er nog onlangs een juweel van een taartpunt gebouwd in de stadsvernieuwing van de Kempstraat en de nieuwe Morgenzonlaan, tegenover de Julianakerk. Natuurlijk met een horecabedrijf in de punt.

Taartpunten als cultureel erfgoed

Zoals gezegd, taartpunten zijn intrigerend. Want ze daagden de bouwer uit tot creatieve hoekoplossingen. Deze markante en waardevolle elementen in het stadsbeeld verdienen bijzondere aandacht. Gelukkig liggen alle hier beschreven taartpuntgebouwen in beschermde stadsgezichten, waardoor zij niet vogelvrij zijn. Sommige ervan zijn toe aan een opknapbeurt.

Martin Snuverink, tekst en beeld

Links Valkenboslaan, rechts
Buys Ballotstraat

Links Frederik Hendriklaan,
rechts Viviënstraat

Links Kempstraat, rechts
Morgenzonlaan